

תעלומת הברכה: מה פתאום אדם קטן מברך את ה'?

מבוסס על לקו"ש יא/74 ואילך

יהודי נכנס לַבַּאבָּא, מקובל מפורסם כעושה נפלאות, וביקש ברכה לילדים. הבבא הדליק נרות, טיפס לעולמות עליונים ואז פקח עיניו ואמר שמדובר בבעיה מסובכת והברכה תעלה \$1800. היהודי נדהם. הוא אמר בכעס: "הכהנים מברכים אותי באהבה ואף פעם לא ביקשו כסף".

- "לכן הם הולכים יחפים", ענה הבבאבא...

יש שאלות תורניות שצריך להיות פרשן דגול כדי לחשוב עליהן, הן מתעוררות כתוצאה מצבירת ידע, מהבנה מעמיקה ויכולת חיבור אנליטית בין פרטים שונים. ואולם יש תמיהות שצווקות מצד עצמן. כשמעלים אותן לראשונה, מתפשט בחדר שקט של בושה כפליאה איך לא חשבנו על זה קודם?

השאלה שאנו רוצים לדון בה עוסקת ביסוד היסודות של החיים היהודיים ומעסיקה את גדולי הראשונים: מה פתאום מצווה יהודי לברך את ה' הרי הברכה באה מפיו של הגדול שמברך את הקטן, ומה שייך שאדם קטן יברך את הקב"ה, האין סופי?

המעשה שעושה יהודי הכי הרבה בחייו הוא לברך את ה'. על כל שאלה שהוא נשאל, הוא עונה באמונה: "ברוך ה'", 'ברוך ה' על הפרנסה וברוך ה' על הבריאות'. מעבר לכך, לפחות מאה פעמים ביום הוא מוציא מפיו ברכה שלמה בשם ומלכות על כל החסדים שזוכה להם מהקב"ה.

וכאן עולה כמה שאלות: א. למה לברך כל כך הרבה? מדוע לא מספיק להודות לה' פעם ביום או פעמיים בשנה? ב. ועוד והוא העיקר: מה תכלית הברכה? למה היא נועדה?

הרי ברכה בשפה המקראית פירושה פעולה אקטיבית של מילוי החיסרון והמשכת שפע מהעליון אל התחתון. תכלית הברכה היא לפתוח את "הברכה" העליונה, לשחרר את מאגרי השפע השמורים ולהמשיך נביעה וזרימה עד למטה. ולכן הגדול הוא זה שמברך את הקטן, כי מי שראשו למעלה פועל לשחרר את השפע. אבל איש אינו נוהג לגשת לאדם נמוך ממנו ולבקש ברכת הדיוט.

וכאן עולה התמיהה מה פתאום מצווה הקב"ה לברך אותנו? כיצד הקטן יכול להוסיף בגדול? האם אין זה גובל אפילו בהיפך האמונה שהוא שלם ומושלם ואינו זקוק מאיתנו לדבר?!

הבנת המשמעות העמוקה של הברכה - מהווה מבוא מדויק ותמציתי לעיקר תפקידו של היהודי בעולם. לא נוכל למצוא נושא מחמיא ומעצים יותר למשמעות מעשינו - יותר מאפקט הברכה.

ב. העולם הגדול של הברכות נלמד ממילה אחת בפרשתנו. למרות שמעשה הברכות מקיף את כל החיים, רובו הוא מדברי חכמים שהסתמכו על מצווה אחת בפרשת השבוע.

פרשת "עקב" היא הפרשה השלישית בנאום הצוואה הארוך של משה רבנו. החל מראש חודש שבט האחרון, כינס משה את ישראל להכין אותם לקראת העתיד בו ייכנסו לארץ בלעדיו. בשתי הפרשיות הקודמות סיכם משה את אתגרי העבר, את הניסים שחוו לצד הכישלונות בארבעים השנים במדבר, וכאן בפרשתנו, משה עובר אל העתיד ומתחיל לדבר על האתגרים הייחודיים שיציבו החיים בארץ.

1. דברים ח: כי ה' אלוֹקֵיךְ מביאֲךְ אֶל ארֶץ טוֹבָה ... ארֶץ חֹטֵה וְשֹׁעֵרָה וְגַפְן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן ... וְאֶכְלֵת וְשִׁבְעַת וּבְרֵכַת אֶת ה' אֱלֹהֵיךְ עַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: הַשְׁמֵר לָךְ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת ה' אֱלֹהֵיךְ ... פֶּן תֹּאכַל וְשִׁבְעַת וּבְתִיבִים טוֹבִים תִּבְנֶה וְיִשְׁבַּת ... וְרַם לְבַבְךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת ה'"א" המוציאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.

החיים בארץ עלולים לעורר את חטא הגאווה והביטחון העצמי. בעוד שעם ישראל חי עד עתה במעמד מקבל, כמו עובר בבטן אימו. הם לא עשו דבר וכל שנדרש מהם היה לפתוח את הידיים ולקבל את השפע שזרם מלמעלה, מן מהשמים, מים מהסלע ועננים שיישרו את הדרך. כעת עוברים

לשלב הבא: לפרנס את עצמם. הפרנסה תהפוך להיות תלויה בכישורים של האדם הפרטי, בחריצות שלו לחרוש, לזרוע ולקצור וכעת מתעורר החשש שמאמונה בה' יעבור האדם להאמין בעצמו.

החשש מתעורר שבעתיים לאחר ש"ושבעת", לאחר שמגיעה ההצלחה. משום שכמאמר העולם: 'הכוח משחית'. השובע ממלא בהרגשה עצמית. חברת שפע מועדת לקרוס בתוך עצמה ולשכוח את החזון שהניע אותה. העיסוק של האדם בעצמו הוא כל כך אינטנסיבי, הוא הדחף הכי בסיסי ומהותי – להיות, להתבטא ולהשפיע – ולכן כל הצלחה והישג מיתרגמים מיד לניפוח האגו ולשכחת ה'.

כך ידוע המשל מהצדיק רבי חיים מצאנז שהראה לאותו חסיד שהתעשר את ההבדל בין החלון ובין המראה: בחלון רואים את הזולת ואילו במראה רואים את עצמך. שכן המראה היא זכוכית המצופה כסף, וכאשר מצפים בכסף והצלחה – האדם מתמלא בישות עצמית.

ספרי עקב מג: 'ואכלת ושבעת ... הישמרו לכם פן יפתה לבבכם' - אמר להם: היזהרו שמא תמרדו במקום, שאין אדם מורד אלא מתוך שובע ... כיוצא בו (שמות לב,ו): 'וישב העם לאכול ושתה' ומהו אומר? 'עשו להם עגל מסכה' (שמות לב ח).

ברכות לב,א: אמרי דבי ר' ינאי אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן, אלא מתוך קופה של בשר. אמר רבי אושעיא משל לאדם שהיתה לו פרה כחושה, האכילה כרשינין [מאכל קטניות משובח] והיתה מבעטת בו. אמר לה: מי גרם לך שתהא מבעטת בי? כרשינין שהאכלתיך.

הפתרון הוא "ואכלת ושבעת וברכת", לברך את ה' אחרי אכילת שיעור "כביצה" לחם שהוא שיעור המעורר שובע, וכך נמסגר את ההצלחה בתוך מסגרת נכונה ונזכור למי היא שייכת: הידיים הפועלות הן שלנו, אבל השפע בא מלמעלה. אנו פותחים את הברז, אבל ה' מזרים את המים.

בפרטיות, דורשת התורה לברך שלוש ברכות אחרי המזון: "ברכת הזן, ברכת הארץ וברכת ירושלים", וכך נזכור עד כמה כל שהשגנו הוא מתנה מלמעלה. (בנוסף לשלוש ברכות אלו, הוסיפו חכמים מאוחר יותר את ברכת "הטוב והמיטיב", על ההיתר שנתנו הרומאים ביום ט"ו באב לקבור את הרוגי ביתר, והזמן גרמא בסמיכות לחמישה עשר באב).

ברכות מח,ב: מנין לברכת המזון מן התורה שנאמר 'ואכלת ושבעת וברכת' - זו ברכת הזן, 'את ה' אלוקיך' - זו ברכת הזימון, 'על הארץ' - זו ברכת הארץ, 'הטובה' - זו בונה ירושלים.

וכאן על גבי הציווי הזה – לברך אחרי שובע הלחם – קבעו חכמים את כל מצוות הברכות. חכמינו ראו עד כמה אנו רגילים לשקוע בעצמנו ולשכוח את הטוב, ולכן תיעלו את רגעי ההצלחה והשפע של החיים לרגעים גדולים של חיזוק האמונה בקב"ה על כל מה שנתן לנו. חכמים הוסיפו לברך לפני כל אכילה ולאחריה, לברך ברכת המזון אפילו בשיעור כזית (27 גרם) שהוא פחות מכדי שביעה, וכן תיקנו ברכות ארוכות בתפילה ובשאר מקומות כברכות שבח והודאה על כל הטוב.

בהמשך, הוסיפו קדמוננו לברך לפחות "מאה ברכות" בשם ומלכות מדי יום. הרקע לתקנה זו הייתה מגפה שפרצה בימי דוד המלך ובה מתו מאה איש מדי יום, דוד חקר ברוח הקודש והבין שצריך לברך מאה ברכות מדי יום. אחד הרמזים לכך הוא פסוק בפרשתנו: "'ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך' – אל תקרי מה אלא מאה".

ש"ע רבנו סימן מו: ברכות השחר תקנום חכמים על סדר העולם והנהגתו, מה שהבריות נהנין בכל יום שיברכו להקב"ה בפעם ראשונה שנהנין ... להשלים המאה ברכות שחייב כל אדם לברך בכל יום מערב ועד בקר כמו שתיקן דוד המלך ע"ה – על ידי מעשה שהיו מתים בכל יום מאה נפשות מישראל ולא היו יודעים על מה מתים, עד שחקר והבין ברוח הקודש ותיקן מאה ברכות בכל יום ... וסמך לדבר מהתורה [בפרשתנו]: 'ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך' ... אל תקרי מה אלא מאה.

וכיון שכך, אין מקום מתאים יותר לדון לעומק בסוד הברכות, כדברי רבנו בחיי כי הציווי "ושבעת וברכת" בפרשתנו הוא הציווי היחידי בתורה לברך את ה'¹ ולכן זה המקום להתעורר בסוד הברכות.

¹ מלבד ברכה ראשונה על התורה ("אשר בחר בנו") שהיא מדאורייתא, ואכמ"ל.

2. רבנו בחיי ח"י: יש לך להתעורר כאן, כי יש בפסוק זה פתח להבין סוד הברכות ולא תמצא בכל התורה בשום מקום שצוה הקב"ה שנברך לשמו כי אם במקום הזה.

ג. השאלה שמעסיקה ראשונים ואחרונים היא מה פתאום לברך את ה' כיצד יכול אדם להוסיף משהו למעלה? היה נכון יותר להודות לה', לשבח ולהלל אותו - אבל ממש לא לברכו?

כיום אנו נוטים להרחיב את המושג "ברכה" ולבלבל בין ברכה לשבח, הילול והודאה, אבל בלשון המקרא אלו **מושגים שונים ואפילו הפכים**: כשיהודי אומר כיום "ברוך ה'" מתרגמים את זה כמו "תודה לא-ל" (thanks god), אבל למען האמת זה לא מדויק כלל: שבח והודאה הם **תוצאה** ממילוי החיסרון ובאים אחריו. לאחר שהקב"ה מילא את צרכינו, אנו מודים על השפע ומשבחים את היכולת האינסופיות שלו. ואולם הפירוש "ברכה" בלשון המקרא הוא להיפך: **יצירת השפע והמשכתו למילוי החיסרון**. הברכה היא בקשה שיהיה **על מה להודות** ולא ההודאה שאחרי המעשה.

כך המופעים הראשונים של הברכה בתורה:

בראשית א: ויברא אלוקים את התנינים הגדלים ואת כל נפש החיה הרמשת אשר שרצו המים... ויברך אתם אלוקים לאמר פרו ורבו ומלאו את המים בימים – **רס"ג**: נתן להם הברכה של פריה ורביה... וכמו שאמר על שרה 'וברכתי אותה וגם נתתי', ובצמחים אמר: 'וצויתי את ברכתי לכם': הטביע בבעלי החיים כולם... את תשוקת ההזדווגות כדי להעמיד להם תחליף כשהם נחלשים ואובדים.

הברכה הראשונה שהעניק הקב"ה ליצורי החי היא מתן היכולת המופלאה להפוך להיות שותפים של האין סוף ולשכפל את החיים עד סוף כל הדורות. בעוד שהחי הוא מוגבל וזמני, נתן לו הקב"ה משהו מכוחו לשכפל את עצמו לדורות הבאים ולהתקיים לנצח.

משמעות המילה "ברכה" מפורשת עוד יותר במופע הבא בתורה:

בראשית ב, ג: ויברך אלוקים את יום השביעי - **אבן עזרא**: פירוש ברכה: **תוספות טובה**, ביום זה תתחדש בגופות כוח בתולדות [התחדשות הגוף] ובנשמה כוח ההיכר והשכל – **רמב"ן**: ודבר זה **נכון**.

וכך בכל התורה כשהאבות מברכים את השבטים ומשה מברך את העם בסוף ספר דברים, וכן כשהקב"ה מבטיח "וברך את לחמך ואת מימך", כמובן אין הכוונה בתור תהילה ושבח, אלא תוספת וריבוי מהגדול אל הקטן. וכאן עולה התמיהה איזה "תוספות טובה" מצווה יהודי להעניק לקב"ה?

שו"ת הרשב"א ח"ה נא: מהו ענין הברכות? שהברכה תוספת טובה ומה יוסיף עבד לאדוניו? **רבנו בחיי שם:** הוא יתברך מקור הברכה וכל הברכות משתלשלות ממנו, וכל הנמצאים המברכים אותו אין ברכותיהם כדאי לו... ואם יברכוהו כל היום והלילה מה יתרבה בכך? מה יתנו לו ומה מידם יקח?

השאלה מתחזקת לאור סיפור הגמרא (שהפך להיות אחד הלחנים המרגשים בדורנו, ברכות ז, א): "תניא אמר רבי ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וראיתי אכתריאל... שהוא יושב על כסא רם ונשא ואמר לי ישמעאל בני **ברכני**. אמרתי לו: יה"ר מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך". מוכח שפירוש המילה "ברכה" בין יהודי לה' הוא כפשוטו: מתן תוספת כוח. וכך מסיקה הגמרא שם: "קמ"ל שלא תהיה ברכת הדיוט קלה לפניך". והתמיהה עצומה.

מעניין להעיר עוד כי מצוות הברכה היא גם תמצית שליחותו של היהודי כלפי **סביבתו**. מדרש ידוע מספר על הבית חב"ד הראשון בהיסטוריה, ה"אשל" שנטע אברהם אבינו בבאר שבע, ומטרתו הייתה לעורר את העוברים ושבים לברך למי שאכלתם משלו. כך שאברהם לא עוררם להניח תפילין ולא להפריד בין בשר לחלב, אלא לברך את ה'. והתמיהה ברורה: מה לילוד אישה לברך את האינסוף?

ד. לפני שנכנסים לעניין, נעלה עוד שאלה מעניינת וחשובה: אחרי שיצאו בני ישראל ממצרים, הגיע אורח חשוב לבקרם: יתרו, כוהן מדין, אחד מהוגי הדעות ואנשי הרוח החשובים בעולם הטלטל

ממקום מושבו למדבר, כדי לפגוש את חתנו הגדול ולראות במו עיניו את העם שזכה ליד ה' צמודה. כששמע יתרו ממקור ראשון את מסכת הפלאות שליוותה את ישראל, הפטיר בהתפעלות:

3. שמות יחי: ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים.

וכאן אומרים חז"ל משפט תמוה ביותר: **סנהדרין צד,א: גנאי הוא למשה וששים ריבוא, שלא אמרו 'ברוך' עד שבא יתרו ואמר ברוך ה'.**

זאת בושה למשה וישראל שהם לא היו הראשונים לומר את צמד המלים "ברוך ה'", עד שבא יתרו ועשה זאת. והקושייה עולה כבר 1500 שנה: הרי משה וישראל שרו שירה נפלאה "אז ישיר", תהילה שהיא פי כמה יותר מרגשת מצמד המילים השגורות "ברוך ה'" – ומה עשה יתרו יותר מהם?

ואם כבר, כשאלת המהרש"א שם, יתרו לא היה הראשון שאמר "ברוך ה'", אלא קדמו לו שניים שאינם בני אומתנו: נח ואליעזר. אחרי שנח גילה מה עשה בנו הקטן וכיצד כיבדו בנו הגדול, הכריז "ברוך ה' אלוקי שם". וכן אליעזר שנכח לראות את מסכת ההשגחה שליוותה אותו, הפטיר בהתרגשות "ברוך ה' אלוקי אדוני אברהם". ואם כן, מה ההתפעלות מאמירתו של יתרו יותר מקודמיו?

לקו"ש יא/47 והערה 3: צריך להבין הפירוש שלא אמרו 'ברוך' והרי משה וישראל אמרו שירה אחרי הנס דקרי"ס? ואם הכוונה על הלשון 'ברוך' דווקא, אינו מובן מהו היתרון בלשון זה על שירת הים?

נראה כי צמד המילים "ברוך ה'" נושאות משמעות עמוקה שאינה קיימת אפילו בשירה ארוכה ד"אז ישיר". ואותה עוצמה הגיע לשיא במקרה של יתרו, עוד יותר מאשר אצל נח ואליעזר.

אנו נפתח עם הפירוש הפשוט של מושג ה"ברכה" בין ישראל לקב"ה, ואחר כך נעבור לתפיסה החסידיית המוצאת בביטוי "ברוך ה'" את תמצית מהותו ותפקידו של היהודי בעלמא דין.

ה. הגישה הרווחת בקרב המפרשים בתורת הנגלה היא לצמצם את המושג "ברכה" בין יהודי לקב"ה ולהעניק לו משמעות שונה מפרשנותו הרגילה במקרא. זאת "ברכה" בשם המושאל בלבד אבל תפקידה הוא אחר לחלוטין: להכיר ולהודות בבעלותו של הקב"ה ולא ליצור שום דבר חדש. פירוש המילים "ברוך ה'" הם במובן של "תודה לא-ל", כמו באנגלית, ולא במובן של המשכה ויצירה חדשה.

הברכה נועדה להיות בקשת רשות מהקב"ה ליהנות מהעולם שלו, אנחנו מסתובבים בעולם כאילו הוא שלנו, אבל האמת שאנו אורחים פה. הוא יצר את התשתית עליה עומד העולם, הוא נתן לנו את הכישרונות, הוא מעניק לנו את המזל, הוא יוצר עבורנו את הקשרים הנכונים כדי להתקדם ולהצליח ולכן לפני כל כוס מים, עלינו לבקש רשות ואחרת, אנו חוטאים בגזל.

למה הדבר דומה? משל יפה מספר על ילד עשיר ומפונק שגרם לאביו עגמת נפש. הוא היה ישן עד הצהריים ואז מבלה עד לפנות בוקר שלמחרת. אביו זעם עליו והוכיח אותו תכופות, עד שנמאס לילד. הוא החליט לעזוב עד הבית ולהוכיח לאבא שלו שהוא מסוגל להתעשר גם בלי העצות שלו.

במשך שבועיים ישן על ספסל ברחוב, עד שאחד מתושבי העיר ריחם עליו והציע לו עבודה בגינה שלו ובתמורה יוכל לישון ולאכול אצלו. אחרי שמצא מקום לאכול ולישון, הלך לחפש עבודה מסודרת ומצא עבודה כעוזר קונדיטור במאפייה קטנה. בהדרגה למד את המקצוע ולאחר שנה החליט לממש את החלום ולפתוח מאפייה משלו. אולם המיקום היה גרוע והוא סבל מהפסדים. הוא עמד להישבר, עד שיום אחד נכנס איש עסקים והתלהב מהמאפים. הוא הציע לחתום שותפות איתו ולשכור עבורו חנות בקניון. עד מהרה הגיעה ההצלחה ובתוך חצי שנה נפתחו חמישה סניפים בבעלות משותפת שלהם.

כעת הרגיש בטוח לשתף את אביו בקורות חייו. הוא נטל נייר וכתב: "אבא, בוויכוח בינינו אני ניצחתי. שלוש שנים אחרי שעזבתי את הבית, הפכתי להיות איש מצליח בלי עזרה ממך". חלפו כמה ימים והוא קיבל מעטפה חוזרת מאביו. "בני היקר, אני גאה ושמח בהצלחתך, אבל אני חש כי תהיה זאת טעות להמשיך להסתיר ממך את האמת. ובכן, האם שאלת את עצמך מי היה הנדיב שהכניס לביתו

הומלס שישן על ספסל? האם שאלת את עצמך מה פתאום קונדיטור וותיק קיבל אותך כעוזר למרות היותך ללא ניסיון? ואיך יתכן שאיש עסקים לא מוכר נתן בך אמון והקים אתך שותפות?!

התשובה תפתיע אותך: אני שלחתי את הראשון לאסוף אותך לביתו ושילמתי את השכירות על המיטה שקיבלת. אני שילמתי את שכר עבודתך בקונדיטוריה, וגם הכסף שהושקע בשותפות שלכם יצא מחשבון הבנק שלי. ועכשיו אני באמת גאה בהצלחה ובחריצות שלך. באהבה, אבא".

4. ספר החינוך מצווה תל: באמרנו תמיד בברכות 'ברוך אתה ה', אין המשמעות כפי הדומה [כפי הרגיל]: להוסיף ברכה במי שאיננו צריך לשום תוספת חלילה.

ברכות לה: כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים, שנאמר 'לה' הארץ ומלואה'. רבי לוי מקשה: כתיב 'לה' הארץ ומלואה' וכתיב (תהלים קטו, טז) 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם? לא קשיא: כאן קודם ברכה וכאן לאחר ברכה.

עד כאן המשמעות הפשוטה למושג הברכה. ואולם סוף-סוף קשה להסתפק בה, שכן לא ברור מדוע היא נקראת "ברכה" ולא הכרזה, נטילת רשות, שבח או הודאה? מוטב למצוא פירוש כזה שאומר שכל הברכות שוות ואכן ברכתנו היא מתן תוספת כוח וטובה, כפשוטו.

ההשקפה החסידית גורסת שהברכה היא תמצית ייעודו של העם היהודי. אין מעשה שמעצים ומרומם יותר את היהודי מאשר מעשה הברכה. ואם נרצה לזקק על רגל אחת את תכלית קיומנו היא לומר את צמד המילים "ברוך ה".

הברכה היא נר של אמת בתוך האפלה, הברכה מסלקת את העננים של ההסתר ומפציעה את האור. הברכה קורעת את המסך ומכריזה "מי עשה אלה". כשיהודי לוקח כוס מים ומברך "שהכל נהיה בדברו", הוא מתעלה מעל עצמו ומגיע אל השיא שיכול להעפיל אליו אדם בעולם. הוא הופך להיות שותף של האין סוף ופועל כנגד הטבע: הוא מכריז שהכוס אינה כפי שהיא נראית, היא אינה זרימה טבעית של מים שנוצרו אי-שם לפני 21 מיליארד שנים או היו קיימים תמיד ללא סיבה. הם חלק ממלכותו של הקב"ה. הם מתנה מופלאה מיידו המלאה והפתוחה שרצה להעניק לנו חיים.

תכליתו של העם היהודי היא להיות עדות לקיומו של הקב"ה, להיות התגלות של מציאות קדושה ועליונה, ושיא העבודה הזו נעשה דרך הברכה. כאן אנו מביאים את הקב"ה אל המקומות שהוא הכי נסתר ונעלם בהם. שוב ושוב, לפחות מאה פעמים בכל יום, מטביע יהודי את חותמו של הקב"ה על הבריאה. חושף את היד הנעלמה שעומדת מאחורי כל עץ ואבן. זה מתחיל מברכות השחר כשמודים על הצרכים האישיים, ממשיך בתפילות על יצירת הטבע בכללו וגרמי השמים, ומעפיל אל השיא כשיהודי נמצא בעבודה או ברחוב ונשאל "איך הבריאות" ועונה "ברוך ה' – הוא שומר עלי". ונשאל "איך הפרנסה" ועונה "ברוך ה' – הוא לא מפסיק לדאוג לי" וכן הלאה. יהודי הוא סוכן הפרסום של הקב"ה במקומות שמכוסים בענן ואפלה?²

אנקדוטה מעניינת: בראשון לינואר 2000, העיתון הפופולרי 'ניו יורק טיימס' פרסם מהדורת מילניום. הייתה זו מהדורה חגיגית שנפרשה על גבי שלוש עמודים ראשיים. בעמוד הראשון, שיחזרו את החדשות שהיו מאה שנה לפני כן, ב-1 לינואר 1900. בעמוד השני הופיעו החדשות האקטואליות לאותו יום - 1 לינואר 2000. ובעמוד השלישי, פרסם העמוד שיעטר את שער העיתון בעוד מאה שנה, בראשון לינואר 2100. בעמוד בדיוני זה נכללו נושאים כגון: "ברוכים הבאים למדינה ה-51 – קובה", ודיון האם לרובוטים מותר להצביע בבחירות...

בתחתית העמוד הזה, בצד שמאל, הופיעה מסגרת מרובעת קטנה: זמני הדלקת נרות לנשים ובנות באזור ניו יורק היום יום שישי, 1 לינואר 2100, בשעה 4:39pm.

² ידוע הסיפור שהאריכו בו רבותינו נשיאנו, על אותו יהודי פרוש שעזב את ביתו עשרות שנים וחי בקדושה בבית הכנסת מול הגמרא, כשהוא מנותק מהמציאות הגשמית, ללא אישה ודאגות פרנסה. הבעש"ט שהיה נסתר ולא מוכר, שאלו "איך הבריאות" ו"איך הפרנסה", והלה התרגז. הסביר הבעש"ט כי הוא מונע את הפרנסה של הקב"ה. דוד המלך אומר "ואתה קדוש יושב תהילות ישראל" – אתה קדוש 'יושב' ורוצה בתהילות ישראל שמברכים על חיי הקיום הגשמיים ואילו אתה שחי בפרישות – מונע כביכול את פרנסתו.

כשנשאל המו"ל של הניו יורק טיימס לפרש הידיעה, תשובתו הייתה מדהימה: בדיונים מה יהיה בעוד מאה שנה, לא הצלחנו להגיע להסכמה בשום נושא. הרי אי אפשר לנבא את העתיד, ואולם על דבר אחד הייתה תמימות דעים: גם ב-1 לינואר 2100 נשים יהודיות יברכו על נרות שבת".

היהודי הוא סמל לקיומו של הנצח ולכן הוא עצמו קיים באופן נצחי, וגם מעשיו נצחיים. רבינו הזקן מוצא את המשמעות של הברכה בעצם המילה "ברכה": היא משורש "בָּרַךְ", שפירושו **לכופף מלמעלה למטה**. כך נאמר על אליעזר "ויברך את הגמלים", שהוא כופף את הרגליים הגבוהות שלהם לשתות מהבאר. עד"ז אומרת המשנה: "המברך את הגפן", שהיא פעולה של כיפוף ענף לתוך האדמה. כאשר החקלאי רוצה להרחיב את הכרם שלו, הוא לוקח ענף מחובר לקרקע וטומן את ראשו בקרקע או משכיב את אמצעו בקרקע - וכך ממשיך את הנטיעה המקורית אל תוך הנטיעה החדשה.

וכך הרעיון העמוק של הברכה הוא להמשיך את מלכותו של הקב"ה בעולם: להציף את מקורם הנעלה של המים והמזון, אשר כפרשת השבוע: "לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על מוצא פי ה'".

5. תורה אור לז,ג: תקנו חז"ל לברך ברכת המצוות לפני כל מצווה, כי ברוך מלשון המברך הגפן, שהוא מכופף ראש הזמורה לארץ ומשם צומח גפן אחר, והיינו בחינת השפעה והברכה מעולם עד עולם. לכן כתיב גבי יוסף 'ויקראו לפניו אברך', לפי שהיה צדיק המקשר מעולם עד עולם. ועניין ברכה זו הוא כדי להיות גילוי 'מלך העולם', היינו שיהיה גילוי מלכותו יתברך נראה לעיני כל העולם.

[בכך שמעתי פעם לבאר נקודה מרטיטה: כאשר יהודי הולך מהעולם ל"ע, מתקבצים היתומים סביב המיטה ואומרים את תפילת ה"קדיש". ואולם התפילה היא תמוהה וכלל לא ברור הקשר שלה אל האירוע העצוב. תפילת הקדיש נאמרת בארמית ולכן מי שאינו בקי, מניח בטעות כי היא מוקדשת לנפטר ואנו מבקשים 'יתגדל ויתקדש שמו של הנפטר'.

ובכן זו טעות ותפילת הקדיש אינה רומזת אפילו על הנפטר. היא בדיוק אותה תפילה שנאמרת לאורך התפילה בבית הכנסת כשכולם בריאים וקיימים לאורך ימים. הקדיש הוא בקשה ששמו הגדול של הקב"ה יתגדל ויתקדש בכל העולמות, אלו של ההווה ואלו של העתיד, בחיינו ובחיי כל בית ישראל. והתמיהה מתבקשת: מה קשר התפילה הזו למראשותיו של הנפטר ל"ע?

תשובה מקורית אומרת כי אין בקשה מתאימה יותר ברגע זה: יהודי הוא עדות לקיומו של הקב"ה. עצם קיומו הנצחי כנגד כל אלו שעמדו לכלותנו הוא עדות לקיומו של הקב"ה, ויותר מזה, הברכות והניצחונות על היצר במהלך חייו כולם היו נרות שהבליחו באפלה והאירו את שמו הגדול. ולכן כשנרו האישי כבה - גם אורו של האלוקים התמעט בעולם. ולכן אנו מבקשים "יתגדל ויתקדש שמה רבא".

בדרך דומה מבאר הרמב"ן תמיהה ידועה: לאחר חטא העגל מכריז הקב"ה על רצונו לכלות את ישראל, ומשה שולף את הנשק האחרון: **מה יאמרו הגויים?** כמה לייקים נקבל בפייסבוק? הגויים עלולים לחשוב כי ה' אינו יכול להביא את בני ישראל אל הארץ ולכן הרג אותם במדבר? והתמיהה ברורה: מה אכפת לקב"ה מה יאמרו? הוא לא עומד לבחירות ולא נמכר בדוכני העיתונים? האם משה מצפה שהקב"ה ישאיר עדה חוטאת בחיים רק בגלל פופולאריות?

הרמב"ן (דברים לב,כו) עונה תשובה עמוקה: משה חושש **למותה של השליחות כולה!** הוא טוען כי אם הקב"ה מכלה את עם ישראל היל"ת - מי יפגין בעיני האומות את קיומו? אם הוא פוגע בשליח - מי ילמד את האומות על קדושת ה'?

בלשונו: "לכך הזכיר משה 'ואמרו הגויים אשר שמעו את שמעך לאמר' וה' יתברך הודה לו בזה 'ויאמר סלחתי כדברך'. והטעם בטענה הזאת איננו כרוצה להראות כחו בין שונאיו, כי כל הגויים כאין נגדו ... אלא ה' ברא את האדם בתחתונים שיכיר את בוראו ויודה לשמו ... וכאשר כפרו בו כולם לא נשאר רק העם הזה לשמו ופרסם בהם באותות ובמופתים כי הוא אלוקי האלוקים ונודע בזה לכל העמים. והנה אם ישוב ויאבד זכרם ישכחו העמים את אותותיו ואת מעשיו ולא יסופר עוד בהם" [].

אחרי כל זה מובנות היטב השאלות בהן פתחנו: עניין הברכה הוא כפשוטה, להוסיף כוח וטובה בקב"ה, כביכול, שכן הברכה נועדה להברך את האלוקות ולהמשיכה במקומות שהיא אינה מאירה מצד עצמה. כל יהודי הוא סוכן שיווק של הקב"ה בארצות חדשות ועולמות אין מספר.

וגם מובן מדוע איש לא קיים מצוות הברכה כמו יתרו: משום שאיש לא פרץ מחיצות והביא את הקב"ה לתודעת האומות כמו יתרו. עם כל הכבוד לנח ואליעזר, למשה וישראל, הם חיו בתוך עצמם והשפיעו אורה סביבם. ואולם יתרו ישב בראש המונה של רומי. הוא היה "כוהן מדין" ועבד כל עבודה זרה שבעולם. הוא היה האפיפיור שנחת באמצע הלילה בשדה התעופה בן גוריון והכריז על רצונו להתגייר. וכאן נשברו כל המחיצות והמוחות והלבבות התמלאו ביראת ה'.

לקו"ש י/78: גילוי האור האלוקי שעל ידי שירת משה, לא היה עדיין באופן של 'ברוך הוי', היינו בתכלית ההמשכה עד למטה ממש, כי הרי המציאות דלעומת זה לא התבררה על ידי עבודתם. עד שבא יתרו ואמר ברוך ה', שעל ידיו הייתה תכלית ההמשכה עד התחתון ביותר – ואז ניתנה התורה.

נסיים: מספרים על הרב שמואל סלנט, רבה הגדול של ירושלים לפני כמאתיים שנה, שעלה על יצועו לישון ופתאום נשמעו דפיקות בהולות בדלת. יהודי ירא שמים עמד בכניסה ואמר שמנהגו ללכת ללמוד בבית הכנסת אחרי ארוחת הערב ופתאום נכנס אצלו ספק האם בירך ברכת המזון. מה עליו לעשות? הרב אמר בחיוך שהוא לא שכח לברך, אלא כנראה שכח לאכול. לך לביתך, תאכל ותברך.

אחרי חצי שעה הקיש היהודי שוב על הדלת והכריז בהתרגשות שהרב נביא ובעל רוח הקודש. מהיכן ידע שלא אכלתי? חזרתי הביתה וגיליתי את ארוחת הערב מונחת על השולחן. הייתי עסוק בדברים אחרים ויצאתי לבית המדרש בלי לאכול. הרב ענה: "אני מכיר אותך, יהודי ירא שמים כמוך לא קם מהשולחן בלי לברך, וגם הברכה עצמה היא טקס רציני בכוונה וביראה. לכן אם אינך זוכר שבירכת, סביר יותר שהיית עסוק במשהו וכלל לא התיישבת לאכול..."

השורה התחתונה של השיעור היא שברכות זה עסק רציני, הן מהוות את תמצית ייעודנו בעולם. נברך את הקב"ה ונזכה שיברך אותנו בהארט שמו הגדול בעולם בקרוב ממש.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**